

PHÂN TÍCH TÁC PHẨM NHỮNG TRÒ LỐ HAY LÀ VA-REN VÀ PHAN BỘI CHÂU CỦA NGUYỄN ÁI QUỐC

1. Dàn ý phân tích truyện Những trò lố hay là Va-ren và Phan Bội Châu

a. Mở bài:

- Giới thiệu khái quát về tác giả Nguyễn Ái Quốc (những nét chính về tiểu sử, sự nghiệp sáng tác...).
- Giới thiệu về văn bản “Những trò lố hay là Va-ren và Phan Bội Châu” (hoàn cảnh ra đời, khái quát giá trị nội dung và giá trị nghệ thuật...).

b. Thân bài:

- Lời hứa của Va-ren với Phan Bội Châu:
  - + Lời hứa của Va-ren: Va-ren hứa chính thức hứa sẽ chăm sóc vụ Phan Bội Châu.
  - + Thực chất của lời hứa: ngài chỉ muốn chăm sóc đến khi nào ngài yên vị thật xong xuôi bên ấy đã.
  - + Lời bình của tác giả: liệu quan Toàn quyền Pháp Va-ren sẽ “chăm sóc” vụ ấy vào lúc nào và ra làm sao.
- Cuộc gặp gỡ giữa Va-ren và Phan Bội Châu:
  - + Cách giới thiệu về hai nhân vật của tác giả có sự tương phản, đối lập rõ rệt, qua đó làm nổi bật tính cách của mỗi nhân vật.
  - + Va-ren: người phản bội giai cấp vô sản Pháp, kẻ đã ruồng bỏ quá khứ, ruồng bỏ lòng tin, ruồng bỏ giai cấp mình.
  - + Phan Bội Châu: hi sinh cả gia đình và của cải để không nhìn thấy bọn cướp nước mình, sống xa lìa quê hương, bị bọn thực dân nhử vào muôn cạm bẫy, bị kết án tử hình vắng mặt...
- Cuộc gặp gỡ giữa Va-ren và Phan Bội Châu:
  - + Va-ren: độc thoại một mình: tuyên bố thả Phan Bội Châu với điều kiện phải trung thành, hợp lực cộng tác với Pháp, khuyên Phan Bội Châu từ bỏ lí tưởng chung, bắt tay với Va-ren.
  - + Phan Bội Châu: im lặng.
- Thái độ của Phan Bội Châu:
  - + Im lặng, đứng đưng trước những lời nói của Va-ren.
  - + Đôi ngọn râu mép nhếch lên một chút rồi hạ xuống ngay và điều này chỉ diễn ra một lần.
  - + Mím cười kín đáo, vô hình và im lặng, như cánh ruồi lướt qua.

c. Kết bài:

- Khái quát giá trị nội dung và nghệ thuật của tác phẩm:
  - + Nội dung: “Những trò lố hay là Va-ren và Phan Bội Châu” đã khắc họa được hai nhân vật có tính cách đại diện cho hai lực lượng xã hội hoàn toàn đối lập nhau ở nước ta thời Pháp thuộc.
  - + Nghệ thuật: biện pháp tương phản, đối lập, giọng văn sâu sắc, hóm hỉnh, khả năng tưởng tượng, hư cấu...

2. Phân tích truyện Những trò lố hay là Va-ren và Phan Bội Châu - Bài văn mẫu số 1

Nguyễn Ái Quốc trong thời kỳ sống và hoạt động ở Pháp đã viết một số truyện kí bằng tiếng Pháp như Vi hành, Lời than vãn của bà Trưng Trắc, Những trò lố hay là Va-ren và Phan Bội Châu... Đó là những tác phẩm giàu chất trí tuệ và tính hiện đại, thể hiện một quan niệm lấy văn chương để phục vụ chính trị và dân tộc.

Tác phẩm Những trò lố hay là Va-ren và Phan Bội Châu đăng trên báo Người cùng khổ số 36 - 37 vào tháng 9, 10 - 1925. Truyện gồm có ba cảnh: cảnh 1, Va-ren đến Sài Gòn được bọn tay chân đón rước linh đình; cảnh 2, Va-ren dừng lại Huế được bọn bù nhìn đãi yến và gán mè-đay Nam Long bội tinh; cảnh 3, Va-ren đến Hà Nội và gặp Phan Bội Châu đang bị thực dân Pháp cầm tù với bản án tử hình.

Trước hết là hình tượng nhân vật Va-ren - một chính khách thực dân xảo quyệt, một kẻ phản bội nhục nhã. Ngay từ những dòng đầu của truyện, Va-ren đã được giới thiệu như một kẻ có lời nói và hành động mập mờ nửa chính thức hứa... giả thử biết giữ lời hứa... liệu quan Toàn quyền sẽ chăm sóc vụ ấy vào lúc nào và ra làm sao? Đó là những từ ngữ mỉa mai, châm biếm nhẹ mà sắc! Và cũng từ đó tác giả định hướng cho nhân vật hiện lên trong thời gian (vào lúc nào) và mang những phẩm chất, tính cách cụ thể (ra làm sao).

Về thời gian khi còn ở Pháp, toàn quyền Va-ren chỉ muốn chăm sóc cụ Phan Bội Châu khi nào yên vị thật xong xuôi ở bên ấy đã. Nghĩa là hấn lo cho địa vị thật vững vàng trước đã. Hấn muốn tỏ rõ uy quyền thực dân với công chúng ở Đông Dương trước đã. Còn Phan Bội Châu ra sao, hãy đợi đấy! Do đó, sau khi rời nước Pháp với lời hứa nửa chính thức sẽ chăm sóc cụ Phan Bội Châu, toàn quyền Va-ren đã làm một chuyến đi dềnh dàng, vừa đi vừa nhấm nháp, hưởng thụ những của ngon vật lạ, những lời nói, cử chỉ nịnh hót, tâng bốc của lũ tay sai cấp dưới. Tác giả sử dụng ngòi bút kể chuyện, xen kẽ miêu tả, đối chứng bằng điệp ngữ và những câu văn kéo dài chia chuyến đi của Va-ren làm bốn chặng. Chặng thứ nhất: trên tàu 4 tuần lễ. Trong bốn tuần lễ đó Phan Bội Châu vẫn bị giam trong tù. Chặng thứ hai: Va-ren đến Sài Gòn, thực hiện "một cuộc tuần du linh đình"... Trong khi đó thì Phan Bội Châu vẫn nằm tù. Tới Huế - chặng thứ ba: Va-ren dự yến tiệc, rồi được gán phần chương thật rôm rả, tưng bừng. Trong khi đó thì Phan Bội Châu vẫn nằm tù... và đến Hà Nội - tới đích... những trò lố chính thức, ... đã diễn ra. Như vậy, Va-ren đúng là kẻ chỉ hứa suông - hấn chẳng quan tâm chút nào tới Phan Bội Châu, cũng là viên quan mẫn cán trong công việc. Bản chất Va-ren là một kẻ hám chức quyền, thích hưởng thụ ăn chơi. Chúng ta hãy lắng nghe nhà văn vạch trần cái bản chất xấu xa, bỉ ổi đó của Va-ren qua hai chặng dừng chân công cán ở Sài Gòn và ở Huế.

Trái lại, trong cuộc chạm trán ấy, Phan Bội Châu rất chủ động "im lặng, dửng dưng", "mỉm cười một cách kín đáo...". Đặc biệt ở phần "tái bút", tác giả cho biết một nhân chứng quả quyết rằng "Phan Bội Châu đã nhổ vào mặt Va-ren". Một cái nhổ khinh bỉ. Vị toàn quyền "tôn kính" đã bị hạ nhục!

Tác giả Nguyễn Ái Quốc viết truyện này không chỉ nhằm mục đích ca ngợi Phan Bội Châu "một người lừng tiếng" mà còn đòi ân xá cho cụ, đồng thời vạch trần bộ mặt xảo quyệt, bản thủ của tên Toàn quyền Va-ren nói riêng và lũ thực dân Pháp nói chung.

Thế nhưng, cả bài diễn thuyết hùng hồn và lâm li, tâm huyết của Va-ren lại bị rơi tõm vào sự im lặng của người đối thoại. Điều đó khiến hấn sùng sốt cả người. Hấn quá ngạc nhiên và không thể hiểu nổi. Nhưng có một điều hấn cảm nhận rõ nhất đó là hấn đã thất bại thảm hại.

Như vậy, trong cuộc chạm trán giữa Va-ren và Phan Bội Châu, Va-ren đã nói hết, hấn thao thao bất tuyệt một cách trơn tru bởi chẳng có ai thềm ngắt lời hấn cũng chẳng có ai thềm nghe hấn nói. Hình thức ngôn ngữ của Va-ren là hình thức độc thoại.

Sự thảm hại của Va-ren còn được ngầm thể hiện một cách rất tinh tế, tất nhiên vẫn qua ngôn ngữ của hắn. Ban đầu là: Tôi đem tự do đến cho ông đây.” Sau đó, người ta chẳng còn thấy một thiên sứ nữa mà thấy một kẻ bất lương. Và lại trời ơi! Tại sao chúng ta lại cứ cố chấp, cãi lộn nhau mãi thế này... trong khi chẳng ai thèm nói với hắn câu nào. Rồi đến “Ồ! ông nghe tôi ông Phan Bội Châu này” Nhưng đến cuối cuộc gặp gỡ thì, “thôi không nghe cũng được”. Chỉ cần Phan Bội Châu nhìn một cái với hắn là cũng đủ lắm rồi: Nhưng sao thế, ông hãy nhìn tôi này....”.

Giọng văn đã kích châm biếm đầy khinh bỉ. Một lối viết ngắn, tạo tình huống rất độc đáo về cuộc chạm trán giữa Va-ren và Phan Bội Châu. Trang văn của tác giả Nguyễn Ái Quốc trở thành lưỡi gươm chống thực dân, chống kẻ thù xâm lược! Vô cùng sắc bén!

3. Bình giảng tác phẩm Những trò lố hay là Va-ren và Phan Bội Châu - Bài văn mẫu số 2

Chảy trong dòng sông văn học Việt Nam giai đoạn từ đầu thế kỉ XX đến Cách mạng tháng Tám 1945, truyện ngắn Những trò lố hay là Va-ren và Phan Bội Châu của Nguyễn Ái Quốc mang một màu sắc và âm điệu độc đáo: được viết bằng chữ Pháp, xuất hiện trên đất Pháp, có tính chiến đấu cao và bút pháp điêu luyện, thể hiện đại.

Trong khi nhiều tác giả trong nước bóng bẩy phê phán bọn phong kiến ươn hèn, đề nhân dân đói khổ (như Phạm Duy Tốn, Nguyễn Bá Học), hoặc gửi gắm tâm sự yêu nước, lo đời kín đáo, mơ hồn (như Tản Đà, Trần Tuấn Khải) thì Nguyễn Ái Quốc thẳng thắn vạch mặt lo thực dân xâm lược xảo trá, dã man, bộc lộ một tấm lòng yêu nước, căm thù giặc mạnh mẽ, cháy bỏng. Trái tim người cầm bút yêu, ghét rõ ràng. Vì thế, tuy xuất bản ở nước ngoài, dùng tiếng nước ngoài, song truyện ngắn Những trò lố hay là Va-ren và Phan Bội Châu này, cùng nhiều tác phẩm khác mà Bác Hồ viết với bút danh Nguyễn Ái Quốc, vẫn có giá trị như một áng văn Việt Nam đích thực, góp phần làm sôi động thêm dòng chảy của văn chương dân tộc. Đọc truyện, chúng ta cảm thật rõ ràng hai hình tượng nhân vật đối lập nhau: Đó là những nhân chứng lịch sử và những nhân cách con người...

Cuộc chạm trán giữa Va-ren và Phan Bội Châu cho thấy ngòi bút châm biếm sâu sắc của tác giả Nguyễn Ái Quốc. Tác giả đã sử dụng thủ pháp tương phản đối lập để tạo nên tính chiến đấu sắc bén.

Va-ren đã vào “tận xà lim” nơi Phan Bội Châu “đang rên xiết”. Va-ren là con người “đã phản bội giai cấp vô sản Pháp, tên chính khách đã bị đồng bọn đuổi ra khỏi tập đoàn, kẻ đã ruồng bỏ quá khứ, ruồng bỏ lòng tin, ruồng bỏ giai cấp mình”... Phan Bội Châu là con người “đã hy sinh cả gia đình và cửa cải”, phải “sống xa Ha quê hương” để tìm đường cứu nước cứu dân, bị bọn thực dân “kết án tử hình vắng mặt”, đang bị “đeo gông” chờ ngày lên “máy chém”. Hai nhân cách đối đầu, một bên là “kẻ phản bội nhục nhã”, một bên là “bậc anh hùng, vị thiên sứ, đáng xả thân vì độc lập, được 20 triệu con người trong vòng nô lệ tôn sùng.”. Ngòi bút của Nguyễn Ái Quốc biểu lộ thái độ yêu, ghét, tôn trọng, khinh bỉ rất rõ ràng, dứt khoát.

Bằng trí tưởng tượng kì diệu, tác giả đã vạch trần bộ mặt xảo quyệt, giả nhân giả nghĩa, thủ đoạn dụ dỗ, mua chuộc của tên thực dân cáo già! Va-ren “tay phải giơ ra bắt tay Phan Bội Châu trong nhà tù ảm đạm”. Va-ren dụ dỗ Phan Bội Châu hãy “trung thành”, “cộng tác”, “hợp lực” với nước Pháp vì sự nghiệp “khai hóa và công lý”. Hắn khuyên nhà cách mạng Việt Nam đừng “xúi giục” đồng bào ta nổi lên chống Pháp... Hắn khoe mẽ ở Đông Dương “nền dân chủ... nhờ Chúa, rất là tốt!”... Cuối cùng hắn tự vạch trần chân tướng là một kẻ phản bội, tên cơ hội hãnh tiến: “Ông hãy nhìn tôi này, ông Phan Bội Châu! Trước tôi là Đảng viên xã hội đấy và giờ đây thì tôi làm Toàn quyền!...”.

Những trò lố chính thức của Va-ren mới thực sự diễn ra, bộ mặt hề mồi phản trắc, xảo quyệt của tên chính khách thực dân mới thực sự phơi bày Bằng đôi cánh của trí tưởng tượng,

người đọc được nhà văn dẫn vào tận cổng nhà lao chính, tận xà lim nơi người đồng bào tôn kính của chúng ta đang rên xiết. Ôi thật là một tấn kịch, tác giả đã kêu lên như vậy. Nếu những cảnh trên là... hài kịch thì tới đây tấn kịch diễn ra vừa hài, vừa bi. Màn chưa mở. Tác giả dành một đoạn văn trữ tình ngoại đề để tóm tắt cái tiểu sử bất hảo của Va-ren, đồng thời ca ngợi phẩm chất anh hùng của Phan Bội Châu, về Va-ren, chúng ta đọc thấy rất những dòng chữ đen ngòm, như nhớp con người đã phản bội, tên chính khách đã bị đồng bọn đui... kẻ đã ruồng bỏ quá khứ, ruồng bỏ lòng tin, trò lố diễn ra suốt buổi Va-ren gặp Phan Bội Châu.

Trong cuộc chạm trán này, Va-ren tỏ ra là người chủ động, một nhân vật cao sang, hào hiệp. Tôi đem tự do đến cho ông đây. Hắn tuyên bố, rồi nâng cái gông to kèch ở cổ người tù... Chỉ thế thôi, Va-ren treo cái bánh vẽ tự do trước đối thủ, rồi... tấn công, ào ạt, liên hồi... bằng những lời nói dài vòng vo chân thành, thống thiết, lúc châm chọc mỉa mai, lên bổng xuống trầm... Đúng là giọng lưỡi của một anh hề. Va-ren nói những gì? Trước hết, Va-ren mặc cả với Phan Bội Châu về hai chữ Tự do. Một đảng hắn hứa đem trả tự do cho Phan Bội Châu hãy từ bỏ những mưu đồ... chớ tìm cách xúi giục đồng bào... hãy cộng tác với người Pháp. Như vậy, Va-ren đâu có “quý trọng” Phan như hắn nói! Thực chất, hắn đã dụ dỗ người chiến sĩ kiên cường, bất khuất... đầu hàng, phản lại lý tưởng chiến đấu suốt đời mình...

Lời Va-ren nói nghe ngọt xớt. Đó là vị ngọt chứa thuốc độc của kẻ phản bội. Tiếp sau, Va-ren nêu những tên tuổi, những chính khách nổi tiếng... về sự phản bội. Từ Nguyễn Bá Trạc - người Việt Nam - đến những “Guy”, những “A - léch”, những “An - be”, “Pôn”... người Pháp. Cuối cùng hắn khoe với sự thành đạt, sự thăng tiến của bản thân: Trước tôi là đảng viên Xã hội, giờ đây tôi là toàn quyền... trơ trẽn thay, lố bịch thay là kẻ cầm quyền thực dân Pháp tôn thờ sự phản bội, lấy sự phản bội làm chuẩn mực để ngợi ca những nhân cách xấu xa. Do đó tất cả những lời nói của Va-ren lọt vào tai Phan Bội Châu như “nước đổ lá khoai” nghĩa là nó tuột đi, nó vô nghĩa. Tất cả những thái độ “nhiệt tình, chân thành” của kẻ phản bội đã khiến Phan Bội Châu đứng đưng, hoặc chỉ nhếch đôi ngọn râu mép lên một chút. Hoặc nhỏ vào mặt Va-ren.

Toàn bộ văn bản là một cuộc hành trình chỉ diễn ra trong trí tưởng tượng của Nguyễn Ái Quốc, nhưng qua nghệ thuật kể chuyện độc đáo của tác giả, chúng ta cảm thấy như từng bước đi của Va-ren hiện ra một cách rõ ràng và sinh động trước ống kính máy quay của một phóng viên thời sự thông minh, năng động, nhạy bén và sắc sảo vậy.

Nhân vật Va-ren và Phan Bội Châu được xây dựng theo quan hệ đối lập, tương phản gay gắt. Trước hết, ở mỗi nhân vật, tác giả có cách giới thiệu khác nhau:

Va-ren hiện lên là một con người đã phản bội giai cấp vô sản Pháp, tên chính khách đã bị đồng bọn đui ra khỏi tập đoàn, kẻ ruồng bỏ quá khứ, ruồng bỏ niềm tin, ruồng bỏ giai cấp mình. Hắn đích thực là một kẻ phản bội nhục nhã. Hắn là một kẻ bất lương, nhưng nắm quyền thống trị. Va-ren nói rất nhiều, hắn thao thao bất tuyệt hòng làm lung lạc ý chí và tinh thần của nhà cách mạng Phan Bội Châu.

Va-ren vẽ ra một ảo vọng ngời ngời được cho nước ông, được cho bản thân ông! Với những viên đạn bọc đường, Va-ren đang cố làm cho đối thủ của mình mắc bẫy. Hắn đang cố lừa bịp để dẫn dắt Phan Bội Châu đến một nhà tù lớn hơn, nhà tù của một đất nước nô lệ vĩnh viễn. Và hắn tưởng hắn thành công, hoặc giả hắn cố đọc nốt phần diễn thuyết mà hắn đã chuẩn bị. Va-ren nêu gương. Những tấm gương phản bội Tổ quốc nhục nhã. Trong đó hắn là kẻ đốn mạt nhất. Cao trào của sự lố bịch cũng nằm cả ở đây.

Tác giả đã sử dụng thủ pháp gây ông đề đập lưng ông một cách hết sức tài tình. Toàn bộ lời nói của Va-ren đã tự vạch mặt hắn. Hắn huênh hoang, tự đắc. Hắn vênh vác vì hắn là một kẻ phản bội nhục nhã, đáng ghê tởm đã lần lửa đốt cháy những cái mà mình đã tôn thờ và

đang tôn thờ những cái mà mình đã đốt cháy. “Trước tôi là đảng viên Xã hội đấy, và giờ đây thì tôi làm Toàn quyền...”.

Trong cả cuộc gặp mặt Va-ren, Phan Bội Châu chỉ im lặng đứng đưng. Mọi lời nói của Va-ren như “nước đổ lá khoai”. Và hơn thế, “đôi ngọn râu mép người tù nhếch lên một chút rồi lại hạ ngay xuống, mỉm cười một cách kín đáo như cánh ruồi lướt qua vậy”. Và cao trào là Phan Bội Châu đã “nhổ vào mặt Va-ren”.

Tất cả những hành động đó dần tăng cấp sự coi thường, khinh bỉ của Phan Bội Châu đối với Va-ren. Chúng thể hiện sự kiên định của ông đối với lí tưởng yêu nước. Chúng tôn lên bản lĩnh kiên cường, bất khuất của “người tù lừng danh”.

WWW.eLib.vn